

# Učiteljski tovariš

stanovsko političsko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frankova ulica 6/I. Rokopisov na vrhu. Neprankiranih pism na sprejemanje. Izdaja vsak tetrtek. Naročnina letna 60 Dn. za izposojilno 80 Dn. Član sekcije J. U. U. plačuje list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davak poob. Pošt. št. 11.153. Telefon 3713

## V naših rokah je usoda Jugoslavije

Učitelji! Bodite zvesti sami sebi in svoji preteklosti, v vaših rokah je bila usoda naroda, v vaših rokah je usoda Jugoslavije.

(Iz govora min. prosvete g. Čiriča.)

Vedno bolj se dviga med našim stanom zavest, da je učitelj med narodom najvažnejši činitelj, da je od njegovega dela zavisen kulturni napredek naroda. Učiteljstvo se zaveda, da je stan, ki ima služiti le dvema, to je šoli in neposredno narodu. — Od dne do dne se bolj umika od posredovalcev, ki so se zaradi lastnega samoljublja vrivali med narod in učiteljstvo, da so si prilagajali uspehe učiteljevega dela in se z njimi ponašali. Popolna osamosvojitve učiteljskega stanu postaja vedno nujnejša in v zadnjem času tudi vidnejša.

S ponosom smo začeli kazati na uspehe svojega dela. Naši glasovi, v početku slabi, so postajali od dne do dne krepkejši. In polagoma so začeli spoznavati tudi oni, ki so si znali spretno prilagajati uspehe učiteljskega dela, da bo treba opustiti misel, na še nadaljnje izkoriščanje učiteljskih uspehov v egoistične in koristljive namene. Delo, ki ga opravlja učiteljstvo je njegovo delo, in tudi uspehi tega dela pripadajo in morajo biti priznani učiteljskemu stanu.

V poslednjem času smo imeli priliko slišati več priznanj. Ta priznanja ne smatramo kot laskanje našemu stanu in našemu delu, marveč le kot dolgo pogrešano priznavanje resnice o uspehih, ki smo jih s svojim delom dosegli.

Zavedamo se svojih nalog, svojega teženja in odgovornega dela, a zavedamo se tudi svojih uspehov, in ta naša zavest je došla potrdilo tudi iz najmerodajnejšega mesta. Minister prosvete nam je priznal, da je bila doslej v naših rokah usoda našega naroda, a sedaj je v naših rokah usoda Jugoslavije. Nadvse veliko in pomembno priznanje, ki bomo s ponosom kazali nanj! Ne zato, ker nam gre za priznanje, za čast in laskanje, marveč zaradi tega, ker se zavedamo svojih dolžnosti, ki nam jih to priznanje nalaga in uvidevamo, da nam tudi na merodajnih mestih priznavajo sposobnosti, da bomo mogli kot verni delavci pravilno in uspešno rešiti tako veljavno nalogo.

Učiteljstvo je rešilo že mnoge težke naloge. V njegovih rokah je bila usoda naroda in danes lahko s ponosom pokažemo na to, da smo izvedli narod iz velikih težav in ga dovedli na višek. Visoka kulturna stopnja, ki jo je narod dosegel je uspeh učiteljevega dela. Šola postavlja temelje kulturnega razvoja naroda, in te temelje je učiteljstvo samo postavilo tako da je bilo mogoče graditi nanje močno zgradbo. In ravno na te temelje je gradilo in polagalo kamen na kamen tako dolgo, da je zgradilo ponosno zgradbo narodove kulture. Toda sebični in slavoohlepniki egoisti, ki so se na več način urivali med učiteljski stan in med narod, so želi priznanje, želi so slavo, a učitelj je bil in je moral ostati hlapec.

Doba zadnjih let je povsem drugačna. Učiteljstvo si lasti izključno pravico do priznanja za uspehe lastnega dela in izvajalo bo popolno priznanje za svoje delo in tudi za svoje uspehe. Kdor objektivno gleda mora priznati velik pomen učiteljskega dela, mora pa priznati tudi velike zasluge in uspehe učiteljstva za kulturni, gospodarski in nacionalni napredek naroda. In plod takega objektivnega gledanja je veliko priznanje, da je bila v naših rokah usoda naroda in da je sedaj v naših rokah usoda Jugoslavije. Pred takimi priznanji si ne bomo mogli več zastirati oči niti najbolj zakrknjeni koristolovci, ki so poznali učiteljevo delo le takrat, ko jim je služilo za doseg njihovih egoističnih namenov.

Učiteljska organizacija vzgaja svoje članstvo k samozavesti, vzgaja ga k organiziranemu delu, ki naj vodi učiteljstvo do uspehov, katerih sadove bo uživalo učiteljstvo samo.

Danes lahko že s ponosom kažemo na svoje delo kažemo na uspehe tega dela, ker smo se že precej osamosvojili, toda učiteljski stan mora zahtevati popolno osamosvojitve svojega dela, da bo na podlagi tega stavil svoje zahteve.

Priznanja so nam zelo dobrodošla, pomnost njo nam nje posebno na taka, da je v naših rokah usoda naše kulture, usoda Jugoslavije. Toda tem priznanjem stoji nasproti dejstvo, da učiteljstvo, ki je tudi po teh priznanjih najvažnejši stan v državi še danes nima urejenega disciplinskega postopka in to je, kar nas boli, kar najbolj ovira naše uspešno delo. Čutimo se dovolj sposobne za to poslanstvo, kajti pokazali smo že s svojim delom, da zmoremo reševati velike in tudi težke naloge. Toda za popolne uspehe, za res najpravišnje rešitev svojega poslanstva bomo mogli dati garancijo šele tedaj, ko bo ščitil učiteljstvo pravičen disciplinski postopek pred samovoljo podeželskih močotcev. Do-

segli smo že doslej vidne in tudi lepe uspehe pri svojem delu, a poudariti moramo, da bi bili uspehi našega dela še veliko večji in pomembnejši, ako bi nas ščitil disciplinski postopek, kakršen je predviden v uradniškem zakonu za ostalo državno uradništvo.

Trdno verujemo, da bomo tak postopek tudi dobili, kajti tako važnemu stanu v državi, kot je učiteljski, je tak postopek nujno potreben. Kdor se ni, na tako visokem me-

stu strašil povedati resnice o našem delu, o velikem pomenu našega stanu, se ne bo strasil dati nam to, kar najbolj pogrešamo, urediti nam disciplinski postopek in s tem izpolniti obljubo, dano istočasno s tako velikim priznanjem.

Učiteljstvo se zaveda svojega poslanstva med narodom, zaveda se velikih svojih dolžnosti, zavedati se hoče tudi tega, da je v njegovih rokah usoda Jugoslavije.

## O našem šolstvu

(Iz govora min. prosvete g. Stevana Čiriča.)

Prosvetni minister gosp. Stevan Čirič je govoril v soboto o našem šolstvu. Njegov govor so oddajale vse tri radio-postaje. Izvajal je:

Sedanje težke čase čuti najbolj prosveta. Prosveta je duhovna blaginja naroda. Eden pogojev za prosvetljenost je materialna blaginja ali vsaj zavarovana eksistenca poedinca. V sedanjih hudih časih, ko gre borba za življenje do skrajnosti, spoznavajo mnogi ogromno vrednost kulturnih pridobitev in jih hočejo žrtvovati, da bi si s tem življenjsko borbo olajšali. Kraljevska vlada smatra za svojo dolžnost, da v vprašanih narodne in državne vzgoje ne dovoli takih pojmovanj in da jih bo pobijala.

Prosveta je najvišje merilo za vrednost posamezne državne skupnosti. Države in narodi so propadli, toda njihovo vrednost cenimo še sedaj po tem, kaj so storili za napredek človeštva. Neglede na preteklost, ki dokazuje potrebo kulturnih stremenj, pa zahteva sedanost od nas, da svoje kulturne pridobitve ohranimo in da jih še izpopolnimo. V ostri tekmi življenja zmagata samo boljši. Da postanemo boljši in da lahko zmagamo, moramo prosveti posvetiti vsjo pozornost.

Ne bi bilo večje napake, kakor kulturne potrebe žrtvovati trenutnim težkostim, v škodo prosvete. Zato jih moramo nekako olajšati, ker bi v nasprotnem primeru ravnali krivo in bi se to prej ali slej maščevalo. Napak bi bilo gledati na prosveto kot na potrebo, za katero so potrebne samo žrtve in ki bi bilo tudi brez nje mogoče izhajati. Vprav obupna je misel, kaj vse iznašajo v javnosti nesmiselnega in kakšne redukcije zahtevajo v prosveti. Pa še tisto, kar naj ostane ali kar mislijo, da bi moralo ostati, merijo z merili materialne vrednosti za socialne in gospodarske potrebe. Tako smo prišli do čudne psihoze, da književnost in drugo prosvetno delo cenijo samo kot vir za življenje tistih, ki se z njim ukvarjajo. N. pr.: gledališča »prenašamo«, češ da bi brez njih ostal ves stan brez dela. V resnici pa gre za izredni pomen vseh teh kulturnih tvorb, ki pomenijo pravi napredek in države in naroda, kajti brez njih bi padli nazaj.

Kakšen greh bi šele bil, če bi puščali v nemar same temelje kulturnih stremenj našega naroda, narodne in druge šole. Naše šolsko vprašanje je zelo zamotano. Takšno bi bilo tudi brez gospodarske stiske, ki ga je komplicirala do strašnega obsega.

### VPRAŠANJE OSNOVNEGA ŠOLSTVA.

Ostanimo najprej pri najpomembnejšem vprašanju, pri osnovnih šolah; tu imamo strašno podrobnosti. Poznam kraje v naši domovini, kjer imajo celi srez po 4 do 5 šolskih razredov, prav tako pa imamo tudi kraje, kjer pride ena šola na 1500 km<sup>2</sup>. Tu je treba nujne pomoči. Dozdej smo storili mnogo. V nekaterih srezih, kjer smo imeli pred osvoboditvijo po eno državno šolo, jih je zdaj do 30. Toda še vedno je treba storiti mnogo, mnogo. Kraljevska vlada se zaveda svoje naloge in ima vse to pred očmi.

Olajšati je treba samo gradnjo šol. Gradnjo novih šolskih poslopij hočemo olajšati s tem, da bomo dovoljevali graditi s skromnim in ceninim materialom, da ustanovimo fonde, ki naj kasneje olajšajo vrnitev dodeljenih podpor, ki jih prebivalstvo v ostalem zelo rado sprejema, ker ljubi šolstvo. Vse to so naloge, ki jih je treba rešiti. Najti bo treba načina, da prispeva ves narod in da se pripevki pravilno porazdeli. Ni mogoče več čakati, da dobe siromašni kraji svoje šole šele tedaj, kadar si jih bodo mogli sami zgraditi. Ministrstvo prosvete ima o tem neke svoje misli in zato upa, da bo našlo razumevanje v naši javnosti in da bo tako moči šolam pomagati.

Ne imeti šol ali imeti v šolah prazne razrede je že samo ob sebi velika nesreča. Ne gre tudi, da bi imeli na tisoče učiteljev brez službe, ko bi mogli toliko prebivalstvu pomagati. Tragično je to in kaže v močni luči položaj, ki ga je ustvarila gospodarska kriza. Če je že težko, če kdo nima službe, čeprav radi hiperprodukcije in prenaseljenosti trzišča, ki zanj nima kruha — koliko strašnejše je še, če mora biti mlad človek brez dela in se zavedati, da je njegovo delo državni in narodni skrajno potrebno. In ko so tako absolutni učitelji in kandidati brez službe, ostajajo po drugi strani občine in celi srez brez šol in

brez pouka, da, celo cele banovine, kakor smo zadnjič slišali.

Zaradi usode vseh teh vrlih in zavednih ter dela željnih ljudi v skrbih, misli kraljevska vlada kljub težkostim na to, da vsaj deloma olajša njihov položaj. Zato lahko z veseljem razglasim, da bo prosvetno ministrstvo v kratkem dalo učiteljem, mladim ljudem kruha, ko bo začelo graditi šole, v katerih bodo služili domovini in kjer bodo našli cilj in temelje svojega lastnega življenja.

Kraljevska vlada bo gledala, da čimprej popravi to socialno krivico. Zame je dalje tudi krivica, da naši učitelji izgubljajo v svoji službi tista najlepša leta življenja, ko so s svojo krvjo na bojnem polju služili državni skupnosti, ali pa v mirni dobi izgubili svoje mesto, ko so šli na vojaški rok, potem pa ostali na cesti. Dokler se to vprašanje ne uredi zakonodajno, mislim, kot minister prosvete, te učitelje, ki se vrnejo iz vojaškega službovanja imenovati pred vsemi drugimi. So pa tudi druge upravičene težnje, ki jih bo kraljevska vlada v tej smeri imela stalno pred očmi. Morda bi vrhunec v tem pogledu bilo, da kraljevska vlada glede disciplinarnega sojenja in drugega izenači učitelje z drugimi uradniki državne uprave in da postavi njihovo službo, ki je od nje toliko odvisna, na boljše mesto.

Pravo pojmovanje njihovega plemenitega poklica bo omogočilo učiteljem, da vse svoje misli in skrbi posvetijo službi velike in lepe domovine. Če bodo služili njenim in edino njenim interesom in tako opravljali svojo dolžnost, bodo učitelji nekega skorajšnjega dne doživeli izpolnitev teh svojih upravičenih težni. Zato bo kraljevska vlada v interesu učiteljskega stanu samega delala za ohranitev čudovite postave rodoljubnega učitelja, ki je bil že od nekdaj pa do danes ponos našega javnega in kulturnega življenja in naše politične zgodovine, in ki je vršil svojo dolžnost zmerom kot voditelj k zedinjenju.

Učitelji! Bodite zvesti sami sebi in svoji preteklosti. V vaših rokah je bila usoda naroda, v vaših rokah je usoda Jugoslavije!

### IZENACENJE UČBENIKOV.

Da olajšamo to pomembno delo za pospeševanje duhovnega edinstva, je kraljevska vlada sklenila razpisati natečaj za izenačenje učbenikov, tako da bodo v doglednem času izenačene šolske knjige. Sprejetje in objava tega sklepa prosvetnega ministrstva kaže odločnost kraljevske vlade, da postavi našo prosveto na zanesljivo tla.

Očitno potrebo, da vsa šolska mladiča črpa svojo znanost iz enakih virov, predpisuje že zakon. Toda ta zakon je leta in leta ostal mrtev črka, in sicer zato, ker se je pozabljal vzvišeni cilj, pred očmi so bili pa samo težki poseben materialni in gospodarski odnosi. Kraljevska vlada bo vse te težave premagala in imela pred očmi tudi najnujnejše gospodarske in socialne interese v globokem prepričanju, da izenačenje učnega sistema zlasti v osnovnih šolah in z vdanim delom poklicnih učiteljev, na kar bo kraljevska vlada posebno pazila, dovede do edinstva duhov, ki se mora nazlo pokazati v vsem našem javnem življenju. Veliko načelo, ki je vodilo kraljevsko vlado, da sprejme ta svoj sklep, pomeni v ostalem tudi veliko olajšanje za vse roditelje, ki šolajo svoje otroke. Njihovo število je neizmerno, in globoko sem prepričan, da bodo ta sklep od srca pozdravili in ga zagovarjali, kakor je treba.

### SREDNJA ŠOLA.

Tudi v srednješkolskem pouku je treba utreti pot temu pojmovanju, zlasti pri nacionalnih predmetih. Nič ne more presoditi važnosti tega dela. Po svojem značaju ima srednješkolski pouk poseben pomen in srednja šola je usodnega pomena za formiranje volje naroda. V njej se ustvarjajo bodoči voditelji naroda. V srednji šoli na učencu stori greh ni preh samo na posameznem človeku, temveč tudi na nešteti drugih, s katerimi bo ta človek pozneje delal in nanje mogel vplivati. Zato je treba na uspeh in formiranje volje v srednji šoli posebno paziti, ker ta uspeh in formiranje volje učenca pomeni pozneje, ko stopi v življenje, dragoceno vzpodbudno za vso državo in za delo v dobri smeri k prave-mu cilju.

Toda, da učitelj s poletom opravlja svoje delo in s popolno odgovornostjo, je potrebno, da je gmotno zavarovan. To pa ni, ali vsaj ne v zadostni meri. To smem odkrito povedati. V to vprašanje se tu ni treba pobliže spuščati. Tu stojim kot priča in neposreden opazovalec. Lahko izpričam, da je minilo 17 let, in vendar se profesorji še niso rešili svojih gmotnih skrbi. Posledice se opažajo v tem, da je čedalje manjše število moških, ki so se odločili za ta poklic, res idealen, toda po drugi strani jim ne da gmotne bodočnosti. Grenka ironija je, da je neki uvideven prosvetni minister napravil poskus, da uredi ta problem, potem je pa prišla gospodarska stiska, ko je bilo posebno težko obremeniti proračun, tudi z najbolj upravičenimi zahtevami. Kot današnji prosvetni minister vidim svojo dolžnost v tem, da se ustavim pri tem vprašanju. Kraljevska vlada je sklenila omogočiti pravilno ureditev tega vprašanja.

Globoko sem prepričan o resnosti pojmovanja dolžnosti tistega stanu, ki je dal velike naroda, in mislim, da prosvetni delavec ni zaslužil, da se učinek njegovega dela meri z denarjem. Enota mere bi morala biti moralna, ki bo pravilno zagotovila profesor-skemu poklicu njegov položaj, kakršnega njegovo, za usodo naroda tako občutljivo delo v polni meri tudi zasluži. Profesor se mora tega zavedati in iti po sledovih svojih starejših tovarišev, ki so ustvarili našo veliko generacijo ter jo osvobodeno in zedinjeno mogli izpopolniti.

Hudo je tistemu, ki se hoče od njih odvojiti. Hudo je tistemu, ki hoče kreniti s prave poti narodne zgodovine. Tak človek se odtrga od svojega dela za skupno domovino, a najhujši njegov greh je, če je krenil na stranska pota in hoče po njih voditi mladino, ki mu je zaupana. Tak človek bi brez dvoma mogel ogroziti stavbo narodne bodočnosti. Ni pravljica, ni legenda, da se tudi mesta ne zgradi brez žrtve, da je treba žrtvovati za zidanje tistega, kar je človeku najdražje. Kdor gleda, kako se gradi domovina, mora razumeti prepričanje naroda, da temelji vsaka gradnja na žrtvah, ki jih zahteva zgodovina, in tako se je od pamtike gradila domovina s krvjo najboljših. Evo, tudi mi smo sami priče vzvišene samopozitvalnosti v službi domovine, ko je padla kraljevska vlada za obvarovanje in ohranitev Jugoslavije.

Samo nacionalno prekaljeni učitelji in profesorji lahko popolnoma zagotove nacionalno vzgojni značaj šole, ki mora poleg tolikih plemenitih in vzvišenih ciljev zmerom ostati največji cilj naše šolske in naše prosvetne politike.

### NAPACNO POJMOVANJE POMENA SREDNJE ŠOLE.

Prav tako mora vsa pozornost biti obrnena na to, da se učenci v srednji šoli dobro pripravijo. Toda en stvar moram posebno naglasiti, in to je predsodek družbe, da ni posejanje srednje šole nič drugega kakor priprava za vstop v državno službo. Ni ga napacnejšega tolmačenja od tega pojmovanja, zaradi česar ljudje tako pogosto greše nasproti šoli in govore, da imamo preveč srednjih šol in učencev ter mislijo, da jim to celo daje pravico da zahtevajo, kakor se je to že dogajalo, redukcijo srednjih šol. To je krivo.

Srednja šola ni samo potrebna uradniku, temveč tudi vsakemu drugemu poklicu, in sicer v večji meri, kakor običajno mislimo, in sicer na vsakem polju, kjer se naj delo vrši s posebno izobrazbo. Izenačiti svrhu obiskovanja srednje šole z nadami na državno službo, kakor naša družba še danes počne, je krivo. Naša družba se mora zavedati, da je obiskovanje srednje šole potrebno tako obrtniku, kakor trgovcu in gospodarstveniku ter vsakemu kvalificiranemu delavcu in da izobrazba, pridobljena v srednji šoli, ne samo ni odveč, temveč je potrebna tudi vsem svobodnim poklicem in je ravno glavni pogoj za uspešno delo tudi pri teh poklicih, kakor pri drugih. Takšno pojmovanje bo omogočilo otvoritev novih srednjih šol. Toda, ker je naša država na žalost še daleč od tega, da bi mogla po-miti pravo visoko vrednost prosvetne izobrazbe in to, dokler obstoji takšno nenaravno mnenje o srednji šoli, za zdaj še ne bo mogoče odpirati novih srednjih šol.

Takšno pojmovanje je krivo in vlada ga smatra za zlo, ki mu je treba najti zdravilo. Mnogim je prišla na um nesrečna misel, da bi se svetovna kriza mogla rešiti z uničenjem proizvodnih dobrin. Poznejši rodovi bodo z največjo grozo gledali na naš rod, kako je mislil, da se s sežiganjem pšenice, z razlivanjem mleka, s kurjenjem lokomotiv s kavo more najti rešitev gospodarske krize. Še dosti pogrešneje bi bilo misliti uničevati kulturne dobrine in tako iskati zdravila zoper gospodarsko krizo, to je zapirati šole in zaustavljati ves narod v njegovem prirodnem napredku prosvetljenja. Kraljevski vladi je zato do tega, da izjavi, da bo zastavila vse svoje sile, da vse naše kulturne pridobitve vsaj ohrani do boljših časov, ko bo njihov napredek omogočen.

Drugo je vprašanje, ali so naše srednje šole pravilno razdeljene. Obstojajo znaki, po katerih bi se dalo soditi, da so ponekod vstale